Оповідання

Старий Мотуз — чоловік заможний і гоноровитий. Він виплатив дідові Грицаєві триста карбованців за його половину поля й обладував тим полем ще за житності Грицая. Те поле мало перейти до Мотуза після смерті Грицая й Грицайки. Кажуть, що Грицай напозичався у Мотуза трохи не на тисячу карбованців, бо нічого не робив, тільки цілий рік з своєю бабою пив та гуляв.

Мотуз задумав оженити свого сина Дмитра. Дмитро парубок гарний з лиця, чорнявий, довгобразий, високий та рівний станом. Він дуже подобався дівчатам: дівчата липли до його, як до меду бджоли. Вже давненько він топтав стежку до Уляни Редьківни. Редьківна була з лиця гарненька, біла, білява, з ясними голубими, трохи випнутими чималими очима. Вона трошки скинулась на панянку, проворна та жвава, вона любила зачіпати хлопців. Вона перша зачепила й Дмитра.

— А що, сину! — скидав Мотуз до Дмитра. — До кого будемо старостів слати? Треба тобі цих м'ясниць оженитись.

— До Уляни Редьківни пошлемо старостів, — обізнався Дмитро.

— До Уляни Редьківни? Щоб я взяв за невістку Редьківну? її батько служив за наймита. Не хочу я родатися з наймитами. Чи то спосіб? Хіба на селі немає гарних дівчат? Хвалить бога, маю своєї землі доволі, а помре Гримай, то й заберу й його половину поля. Пошлемо старостів до Якилини Бондарівни. Бондаренко — так це чоловік! Бондаренки хазяїни з батька, з діда. З цими не сором ріднитись, А з наймитами я не сяду за стіл хліб їсти та по чарці пити. Бери Якилину.

Син задумався. Шкода було йому кидати й Уляну. Він давно вже кохався з нею. Він знав, що Уляна вже завагітніла, знав її норови, знав, що вона палка, сердита і що од неї трудно буде одкаснутись. Але й

Бондарівна була гарна, чорнява, рум'яна, з чорними ясними очима, гарна на вроду, гарна й на вдачу. Причеплива Редьківна вже трохи обридла йому. Дмитро задумався.

— Про Редьківну нема чого думати! І з голови собі викинь її! — часто говорив батько синові. — Зроду-звіку не прийму я її в свою хату за невістку.

Спротивилась і стара Мотузиха. Вона не любила й Улянииної матері, й її батька, її баби, старої Горовихи, за те, що вони були аж надто цікаві на язик та осудливі.

Дмитро почав топтати стежку до Бондарівни, почав придивлятись до неї, і Бондарівна причарувала його чорними очима. Після покрови Дмитро пішов з старостами до Бондаренка. Якилина подавала старостам рушники. Перечула про це Уляна — не стямилась. Улянина мати стривожились: шкода було й багатого зятя, шкода було й дочки. Брав і сором стару, що не догляділа дочки... Уляна плакала й сердилась. Зустрілася вона з Дмитром і почала докоряти йому. Дмитро й говорити з нею не схотів.

— Тривай же ти, вражий сину! Коли ти одцурався од мене, то я тобі не попущу насміхатись з мене, — говорила Уляна до матері та до своєї баби. — Мамо! Як стане Дмитро до вінця з Якилиною, то я піду до церкви та перед попом і перед усіма людьми розкажу, що він мені заприсягавсь й божився, що мене буде сватати. А як мене Дмитро не послухає, то я зіпхну з рушника Якилину, а сама стану на рушник. Нехай піп мене вінчає з ним.

І мати і баба вговорювали Уляну не робити цього, але Уляна їх не послухала.

Вже і в церкві тричі оповістили заповідь.

Настала неділя, в котру Дмитро мав вінчатися з Бондарівною. Боярин простелив серед церкви рушник. Дмитро став на рушник, коли він зирк! — аж з-поміж дівчат-дружок вискочила Редьківна й сміливо стала на рушник поруч із ним. Якилина глянула на неї й зблідла на виду, Дмитро стояв ні в сих ні в тих. Боярин помаленьку взяв за руку Уляну й звів її з рушника. Якилина стала на рушник. Уляна висмикнула руку, зайшла позад Якилини і пхнула її в спину скільки було сили. Якилина трохи не впала на аналой.

В церкві піднявся гомін. Люди заворушились. Уляна стояла на рушнику поруч із Дмитром. З олтаря вийшов священик. Він вже знав, що вийде якась притичина: Улянина мати приходила до його жалітись на Дмитра, але він не сподівався, щоб Уляна наробила такого глуму в церкві при людях.

— Дмитре, чи ти хочеш брати Уляну? — спитав у його батюшка.

— Ні, не хочу.

— З ким же ти думаєш вінчатись? — спитав батюшка.

— З Якилиною Бондарівною, — сказав Дмитро.

— Не вінчайте його, батюшко, з Якилиною, бо він обіцявсь мене сватать. Він мене піддурив, він мене обезчестив! — говорила Уляна, не оступаючись з рушника.

— Ти кого хочеш брати: чи Уляну, чи Якилину? — знов спитав батюшка в молодого.

— Якилину, — обізвався молодий, втупивши очі в поміст; йому було сором.

— А ти, Якилино, по добрій волі станеш під вінець з Дмитром? — спитав батюшка.

— По добрій волі, — насилу обізвалась Якилина.

— Оступись, Уляно, з рушника! Тут не твоє місце! — каже батюшка до Уляни.

— Батюшко! Я не оступлюсь. Тут моє місце, бо я вже з ним спізналась. Нехай зо мною вінчається, — сміливо сказала Уляна.

— Виведіть її з церкви! — махнув батюшка до бояр. — А хто ж тобі винен! Хіба ти мала дитина, що тебе кожний може дурити.

Бояри взяли Уляну за руки й вивели з церкви. Вона й сльози не пустила з очей, тільки була червона на виду та наче пашіла огнем.

Баба Горовиха розказувала, що вже як везли Якилину до молодого проз Редьчин двір, то Уляна аж тоді плакала та побивалась.

Через півроку і Уляна повінчалася з другим. Парубок той був гарний, високий, білявий, повний, тільки в його голова була трохи велика. Уляна забула про Дмитра. Але й Дмитрові батюшка прочитав добру молитву за те, що він зрадив бідну дівчину.

— Господи! Які тепер дівчата настали! — казала потім Улянина баба Горовиха. — Скільки ми не вговорювали Уляни, а вона таки своєї: піду да стану з Дмитром на рушник! Піду та й піду! Нехай мене з ним вінчає піп, — так розказує баба й сміється.

Але йде по селі чутка, що й Горовиха ззамолоду скакала в гречку і була схожа в тому на свою унуку.

1910 року.